

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

Veterum opiniones de Anima cap. 2

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

non propriam, sed communem operationem, & ideo inseparabilem, Aristoteles fecerit: deque sola intellectu dubitauerit, num sit propria solius animæ operatio, quæ sola separata animæ vix concedatur. Tantum abest, ut iram cum spiritali quoque corpore separabilem esse putauerit. Sanè in tex. 15. affectus omnes vniuersè pronuntiauit inseparabiles à materia esse, & cū materia definiri: Iramque in specie motum esse definiuit talis corporis aut partis: crassi nimirum & terrei huius corporis. At si hæc est eius natura, hæc definitio: absque hoc omnino crasso & terreo corpore intelligi & esse nequit. Hocque tandem sibi voluit illa verba (quatenus tales sunt) hoc est quatenus materiales & corporei planè affectus existunt. Continèturque hæc verba quasi rationem eius, quod dicebat, inseparabiles eos esse: quoniam inquam tales sunt, hoc est materiales & corporei affectus.

affectus animæ velut lumen.

Satis accommodato videtur Simplicius exemplo luminis: quod tum solis est ut efficientis causa, tum aëris ut patientis. Sic enim affectus excitatus ab anima deriuatur in corpus, quod affectu illo commouetur. Verbaque illa (quatenus tales sunt) addita fuisse putat ad differentiam rerum mathematicarum, quæ quatenus tales sunt intelliguntur absque materia: ira enim & huiusmodi affectus materiam semper secum trahunt.

Vnde planius iam illud euadet, quod antea dicebatur, dialecticas definitiones inanes esse, quæ formam sine materia accipiunt. Naturalia siquidem materiam postulant, non modò ut sint sed etiã ut intelligantur: forma sine materia soliditatem nullam habet. Et dialecticus definitionem omnem, si modò probabilitatis speciem habeat, statim accipit disputando.

Veterum opiniones de Anima. Cap. 2.

TEXTVS.

*Επισημάνσεις δι τῆς ψυχῆς, ἀναγκαῖον ἕνα διαπορεύσας
Tex. 19. πῶς ἂν εὐπορεῖν δι, ἀναγκαστικῶς τὰς ἑσπερίων δόξας συμπερασματικῶς ἔχειν ὅσοι τῆς ψυχῆς ἀποδείξαι τὸ πᾶν τὰ μὲν ἰσχυρῶς ἀκατάσχετον, καὶ ὅσοι τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ ἑλαβῶδη ἴδιον.*

Considerantes autem de anima necessarium simul dubitantes de quibus abundare oportet: reuoluentes priorum opiniones complecti, quotquot aliquid de ea enuntiarunt. Vt rectè quidem dicta accipiamus: si quid verò non rectè, hoc caueamus.

COMMENTARIVS XXXII.

Totius futuræ de anima disputationis velut præmium hæctenus præmisit Philosophus. Iam rē ipsam aggrediens, eorum qui ante ipsum de anima Philosophati fuerant, commemorandas sibi opiniones proponit, quò accurata magis & omni ex parte absoluta tractatio sit. Nihil enim est in vniuersa natura melius anima, nihil scitu dignius, & verò etiam iucundius.

Qui ante Aristotelem de anima Philosophati fuerant, tū in eo peccauerant, quòd non vniuersè de omni anima, sed de aliqua illius parte loquuti essent: tum in eo, quòd aut nihil dixissent, quòd non dicam verum, sed ne vero quidem simile esset: aut quidquid illud fuit, tam

obscurè, inuolutè, & improprie significarunt: ut minime quid anima esset intelligi satis posset. Aristoteles in reliquis omnibus naturæ partibus peruestigandis admirabilis, in animæ natura & vniuersè & speciatim euoluenda, apertaque & propria oratione explicanda fuit planè diuinus.

Veterum autem philosophorum opiniones anteque examine quid sit aut non sit anima cognoscatur. Nam ita intelligetur eam non esse corpus, sed in corpore sensus & cognitionis omnis ac notionis principium: neque harmoniam etiam corpoream compositionemve aut permixturam qualitatum proportionem, in quadam tamè proportionem ac mediocritate consistere, nec nisi in corpore certo tēperationis genere prædico cōseruari: neque demum elementum esse aut ex elementis, sed vt rationem & formam ex elementis permixti corporis: quæ vna cū sit, plurimum omnino ac diuersarum facultatum principium existit: atque ita partim vnam esse, partim multiplicem: vnam substantia, multiplicem facultate atque operatione.

Quod autem ait considerantibus de anima dubitandum esse de iis, quibus abundare oportet, superiora nimirum respicit, summoque copendio rationem indicat cur polioxiori hæctenus præmicio vsus tot de anima dubitationes propulerit: quoniam eorum, quæ proposita fuerunt, cognitione abundare oportet eum, qui anima scientiam quærit. Itaque dubitatio inuestigationis & scientiæ principium est; atque ex admiratione & ignorantia (vt est in præmio Metaph.) ortum habuit omnis philosophia. Hoc sibi vult Philosophus, cū indigentia abundantiã ait principium esse. Quippe in 5. Moralium ad Nicomachum lib. cap. 5. indigentiam scripsit philosophus omnia continere; rerumque permutationem, quæ indigentia subueniret, in homines inuexisse. Et in 7. Polit. cap. 10. indigentiam, quæ ad vltimam vitam necessaria sunt, primùm docuisse; tum illis reperitis additionem ad commodiorem & politorem viuendi formam fuisse factam. Idem & in scientiis ex ignorantia ac dubitatione velut intellectus inopia & egestate accidit; sensimque ad incrementum & perfectionem ventum est.

Posiunt & illa verba respicere consequentia, quæ de veterum opinionibus subiiciuntur. Varietas namque opinionum dubitationem adfert: accipitemque ac suspensam sententiam facit, dum cui potissimum adhareat animus non facile videt. Ad veritatem tamen cognoscendam plurimum habet emolumenti; dum examinantur singulæ, quàmque firmis argumentis vnaquæque nitatur attenta consideratione ponderatur. Quod facturum se pollicetur philosophus, dum quæ rectè dicta fuerint, sibi sumenda, quæ verò non rectè, cauenda & reiicienda proponit. Cum enim philosophus nil aliud quàm veritatem propositum habeat, tum cauere ab illis debet, quæ à veritate sunt aliena; neque amicos modò sententiæ, sed sua etiam dicta resellere, siquid melius inuenierit: tum veras sententias admittere, à quocumque fuerint pronuntiatæ; neque affectu erga sectam vllam aut auctorem duci.

Maxima scientiæ nostræ pars est, ut quid alij dixerint non ignoremus; doctrinæque magis, quàm inuentione, constat. Non enim tanta est

quoque ita accepimus. Et nonne propria philosophi sententia est illa in tex. 40. lib. 3. (animalium anima duabus definita ex virtutibus, tum discretius, quod Dianæ opus est & sensus, tum motu secundum locum) ut post absolutum sermonem de sensu & intellectu, de motu agere aggrediatur?

Itaque si hæc tria loca consulas, in eorum quolibet alterius interpretationem habebis. Ac primum quid anima, que in duobus prioribus absolute nominatur; in tertio ad animalium animam contrahitur. Nec mirum, cum in ea omnes anime differentie ac proprietates contineantur; de que plantis dubitaretur à non paucis, num earum formam appellare oporteret animam, an meram naturam: & quod nunc animata differre motu ab inanimatis dicit, non multò post contracturus ad animalia sit, animamque dicitur esse id, quod animalibus præbet motum.

Deinde motus, qui nunc simpliciter memoratur, etsi à Simplicitate ita accipiatur ut vegetantes quoque operationes comprehendat animata que omnia ab inanimatis distinguat, in aliis tamè duobus locis de solo motu locali exponitur. Hic enim primus est & maximè manifestus atque à veteribus præsertim accipiebatur ubi motu animam definiébant. Et nunc quidem cum motu solum sensum commemorat, in aliis verò locis intellectum quoque, quòd à veteribus non satis distinguebatur intellectus à sensu. Satisque erat sensum dicere, ut duo statuerentur summa capita, ad quæ veterum de anima opiniones omnes pertinerent.

Motus & sensus ut animatorum proprii sint.

Quòd si hæc differentia proprietatesve localis motus & sensus, ad vnam animam transferantur, ex eo erunt genere, quæ soli quidem, at non omni conueniunt. Sin autem non localem solum, sed quemuis ab interno principio excitatum motum intelligas (siquidem à seipso quòcunque modo moueri vitale est & animatorum proprium, ut legitur in tex. 29. lib. 8. Physic. & apud Platonem in Phædro & 10. lib. de legibus) nutritionemque, accretionem, & decretionem quoque comprehendas, ne omni & soli communis fuerit: his enim ipsis plâta & omnino viuientia cuncta à non viuentibus plurimum differunt. Quoquo etiam modo localis motus communis omnibus dici potest; quatenus quæ alimento intus suscepto nutriuntur & augentur, ad maiorem locum extenduntur. Quo circa quod in 2. lib. tex. 3. & 13. dicitur est, animata ab inanimatis differre vita, pluresque vitæ operationes esse, nutrirî, augeri, minui, sentire, moueri, & intelligere; aut accurata magis fuerit animatorum omnium ab inanimatis separatio, aut explicatio maior eius, quod nunc accommodatè ad veterum sententias commemorandas ac distinguendas, dicitur differre motu ac sensu. Et fortasse motum, qui alioqui sensu posterior est si sit localis, ante sensum propterea nominauit, ut vegetatio sui quoque motum quoquo modo comprehenderet.

Inanimatis æqualem esse motum & quietem.

Cæterum si ex eo quòd localis motus animatis inesse dicitur secundum naturam, Philoponus colligat inanimatis non secundum naturam inesse, eorumque motus non naturales esse: quoniam tunc mouentur cum in loco naturali non sunt sed extra integritatem elementi reperiuntur: quietemque potius inesse illis secundum naturam, quoniam vnumquodque in sua integritate secundum naturam manet. Sanè parùm prudenter ager.

A Quippe natura tum motus tum quietis principium est: motus, si extra naturalem locum sint: quietis, si in loco naturali contineatur: & utrumque per se naturalibus atque inanimatis rebus conuenit. Nam etsi locus, à quo recedunt, præter naturam sit; is tamen, ad quem mouentur, naturalis nimirum est atque ab eo tanquam sine ac termino naturalis ille motus iudicatur. Neque de hoc nunc pluribus disputabitur: obiter hominem monuisse satis.

Quemadmodum & illud minus verè dictum fuit ab eodem interprete, motum in orbem ignis aut æris, qui sit à Cælo violentum esse. Neque enim naturalis est, quia non est à principio interno: neque violentus, quia non contra illam naturam propensionem. Violentus siquidem illis est motus deorsum. Sed supra naturam: quoniam est à superiori corpore & præter eorum corporum propensionem aut repugnantiam. Et si violentus esset, perpetuus minime esset. Cætera nunc prætermittantur. Adnotabo tamen, Aristotelè eodem modo aggressum esse hæc tractationem, qua quid animam sit queritur quo in 2. Physic. inuestigauit naturam. vt. n. ibi naturam id esse accepit, quo naturalia differunt à non naturalibus: ita nunc id animam esse affirmat, quo animata differunt ab inanimatis.

C

TEXTVS.

Ἐὰν δὲ βίωσι τὸ ζῷον καὶ ἀνεπίστατος ἄνευ λόγου ἔσται τὸ κίνημα.

Inquirit enim quidam, & maximè & primum animam esse quod mouet.

COMMENTARIVS XXXIY.

Dicæarchum Messenium legitur negasse Animam prorsus quidquam esse animam, nisi opinio- nem solum. Ita scripsit Tullius in primo Tusculanarum quaestionum: sextusque confirmauit Philosophus in 2. libro Pyrrhonianarum Hypotyposon cap. 5. eandem sequutus sententiam in commentariis de Anima, ut ipsemet fatetur in libro aduersus Mathematicos, ubi de sono disserit. Verùm sensus & motus aliaque id genus operationes, quibus animata cernimus ab inanimatis differre, manifestè ostendunt aliquod in illis inesse principium, hocque animam appellamus.

Philosophus igitur cum illud fecisset inquisitionis principium, motu præsertim & sensu, vel veteribus conscientibus, ab inanimatis animata differre: illorum de Anima commemoraturus sententias, ad duo hæc capita reuocat, ad motum inquam & sensum. Vnde intelligas eum non solum illud Principium tanquam manifestum ac sensu notissimum accepisse: sed etiam tanquam duo summa capita statuentem, ex quibus opinionum varietas tota duceretur. Ac primum statuit motum, quoniam pleræque ad eum opiniones pertinebant; pluresque multo in motu, quam in sensu, naturam animæ agnoscebant.

Digressio IV. Quatenus anima & natura differant.

Cæterum grauis hoc loco nobis est cū Simplicitate altercatio. Cū enim animam Philosophus dicat esse id, quod maximè & primum mouet, difficile